

reeros de autentice, sînt tipice pentru momentul și lumea lor de atunci.

Închipuire de poet sau realitate precisă? Aceasta a fost dilema regizorului, Yannis Veakis. Sedus de seriozitatea și sobrietatea sa profesională, el a montat spectacolul într-un bun și robust stil realist. Noi l-am fi dorit, poate, cu mai multă risipă de fantezie, un fel de „opera comică”, plină de culoare, ca o improvizație lirică mai compatibilă cu permanenta glisadă a lui Miron Radu Paraschivescu spre poezie. Exigența noastră nu este, de altfel, arbitrară. Dovada o face Harry Brauner, care, alegînd cîntecele de uliță ce ilustrează spectacolul, a dovedit o admirabilă și emoționantă înțelegere a piesei. Romanțele lui, în inflexiunile cărora picură cele mai pure lacrimi ale mahalalei, au dat spectacolului fundalul liric veritabil. Poate că Harry se va lăsa ispitit să scrie o partitură completă pe libretul lui Miron. Ar fi opera visată de scenele noastre, paupere, rău de tot, în domeniul teatrului muzical. Nu încapе îndoiială că romanțele din *Asta-i ciudat!* vor mai fi auzite, mai ales dacă „Electrecord” are, cum se spune, urechi și gust, pe lângă o fabrică de discuri.

Am fi vrut, ca un omagiu convenit, să subliniem, de la început, meritele Teatrului Municipal „Maria Filotti” de la Brăila, nu numai pentru strădania de a prezenta acest spectacol înaintea oricărui alt teatru, ci și pentru faptul că este o casă de artă, frumoasă, gospodărită cu suflet, în care joacă pentru un public din ce în ce mai exigent, și tocmai de aceea, mai numeros, o echipă artistică de înaltă calitate.

E drept că pentru Mangelica, regizorul a rugat-o pe Rodica Mandache să vină de la București — și a făcut o alegere foarte fericită. Totuși, poate că vom avea prilejul de a vedea, în același rol, și pe / a doua interpretă, colega ei de la Brăila, Carmen Roxin, de multe ori aplaudată în alte piese. În ce privește pe interpreții localnici, de la premieră, brăilenii pot fi, pe drept cuvînt, mîndri de talentul lui Nae Nicolae (Broasca), actor de o valoare rareori întîlnită. Compoziția sa din *Asta-i ciudat!* se cuvine să fie relevată ca un admirabil exemplu de artă interpretativă. Foarte bună, de asemenea, strădania artistică a lui Ion Roxin (Șarpele). Mariana Cencel (Cîntăreța de stradă), după ce și-a biruit un inadmisibil trac inițial, a fost convingătoare, a găsit „nota” potrivită spectacolului. În restul echipei (nu întotdeauna bine distribuiți) Dumitru Dobrin, Nicolae Munteanu, Eftimie Ștefan, Mircea Valentin și Elena Aciu. Șcenografia, foarte bine lucrată, este opera celor doi artiști de teme: Elena Pătrășcanu-Veakis și Alexandru Brătășanu. Este ciudat totuși că nici ei n-au dat acestui spectacol nimbul de fantezie și de vis ce i se cuvenea din plin.

Mircea Grigorescu

Boris Ciornei (Silvestru Trandafir) și Nicolae Ibrim (Lică Chitaristul)

Teatrul Mic

DEZERTORUL

de Mihail Sorbul

În volumul 3, ediție definitivă, din „Criticile” sale, sub titlul „Contribuție de istorie literară sau arta de a preluora materiale străine”, Eugen Lovinescu reunea patru „investigații”, dedicate dovedirii raporturilor exacte dintre scrierile unor A. de Herz, Zaharia Bîrsan, Mihail Sorbul, George Coșbuș și anume modele străine sau chiar românești, punînd, în cîteva cazuri, violent, la îndoială, originalitatea celor dinții.

Așa se întîmpla cu comedia tragică *Dezertorul* de Mihail Sorbul, acuzată, brutal, ca și autorul, astfel:

„Oricît de paradoxal ar părea, deoarece domnul Sorbul e lipsit de lectură, unul din momentele *Dezertorului* este inspirat de un episod din *La Débâcle* a lui Emile Zola” (unde se „vede” și „tradiția” dezbaterilor de aceeași natură și cu un limbaj asemănător din presa literară actuală).

Printre „argumentele” pledînd pentru faptul că „asemănarea nu e întîmplătoare”, se

allă și cuvintul francilor, „reminiscentă dîn Zola — zice Lovinescu — în care franc-tirorii erau la locul lor, dar care nu aveau ce căuta într-o piesă românească, întrucît războiul nostru n-a cunoscut această specie de luptători“ (1919).

Cînd scria însă „Istoria literaturii române contemporane“ (1900—1937), Lovinescu nu mai era așa de categoric, subliniînd: „Cu deosebire trebuie însă amintită comedia tragică *Dezertorul*, poate cea mai bună din teatrul realist al scriitorului“, la care adăuga: „Deși fabulată după un episod din *La Débâcle* a lui Emile Zola, piesa e viguros construită, cu scene puternice și violente, în genul bernsteinean, în care, unde nu ajung cuvintele, intervin pumnii și cuțitele. Și tipurile sînt energic schițate, cu deosebire cucoana Casiope. Peste tot atmosfera de mahala, în dependența directă a lui Caragiale“.

Alți critici, în epocă, nu puteau admite ca un dezertor să fie erou.

„Paul Prodan — își amintea Sorbul — mă scărmană în cronică lui de la „Indépendance“, atît de rău, că Mavrodi, directorul, i-a tăiat-o“.

Și cu toate acestea, piesa a dat în acea vreme nebănuite satisfacții de ordin civic și patriotic, rămînînd, poate, în literatura română, una din cele mai solide opere dramatice scrise sub dictatul conjuncturii. În replicile ei, cum observa și Florin Tornea, „era concentrată însăși conștiința colectivă, care anima zilele înclăștărilor din 1916“.

Călinescu considera și el piesa drept „oportună“, ceea ce făcea ca „personajul simbolizînd adversarul să fie înfățișat în linii caricaturale“. Cînd redacta „Istoria literaturii române“ scria: „lipsa unei semnificații umane mai generale ne împiedică să ne gîndim la puțină reprezentări din nou a piesei“. Nu ezita însă să observe că „tot efectul dramei vine din contrastul între sufletul mare al lui Silvestru și pitorescul lui mahalagesc“, „expresiile tipice capătă de data aceasta o adîncime nebănuită“, „Silvestru are o mitocănie sublimă“.

Cum se știe, *Dezertorul* s-a jucat mai întîi la Iași, „în matineul de la 21 octombrie 1917“, pentru ca, un an mai tîrziu, în decembrie 23, 1918, să fie reprezentat pe scena Teatrului Național din București.

La Iași jucau, în coana Casiope Buzatu, Maria Ciucurescu-Bulfinski, în Silvestru Trandafir, Romald Bulfinski, în Aretia, Ana Luca-Moldovan, iar în Lică chitaristul, Al. Critico. Aceiași aveau să joace și la București, împreună, aici, cu A. Athanasescu în rolul lui Schwalbe, la Iași interpretat de Profir.

Efectul, repet, la public, a fost extraordinar. Nu mai puțin însemnat a fost succesul din urmă cu zece ani al piesei, reluată la Naționalul bucareștean cînd Mihail Sorbul împlinea 75 de ani. Jucau atunci, printre alții Niki Atanasiu, Marcel Anghelescu, Silvia-Dumitrescu Timică.

Piesa rămîne însă a epocii, ilustrînd-o ca atare, cu o forță realistă remarcabilă, dar fără a-și putea reverbera semnificații generale, de un interes care să o facă să-și depășească ocazionalitatea.

Nu e, totuși, *Patima roșie*, dramă, putînd oriunde și oricînd oferi un spectacol zguduitoare, capabil să răsfîrîgă înțelesuri implicînd condiția umană.

Tipurile sînt, în *Dezertorul*, sumar, dar viguros construite, oferă actorilor partituri pitorești, de o colorată violentă, dar nu mai puțin savuroasă. Brutalitatea acțiunii e justificată conjunctural, violența finalului explicabilă la fel.

De observat că Silvestru Trandafir e un agent electoral de tipul celor din *Scrisoarea pierdută* și își mărturisește cinstit profesia, arătînd că cei opt mii de lei pe care îi înmînează lui Lică sînt „toată agoniseala... din slujba boierilor... I-am ales doar în trei rînduri deputați“. Are, adică, aceeași obîrșie cu eroii caragialieni, el fiind însă văzut într-o postură tragică, ilustrînd sensuri umane impresionante și o demnitate superbă, care îl izbăvește prin sacrificiu și îl transformă într-un autentic erou.

Aș vrea să mai spun că patriotismul acestei piese nu este fanfaronard, ci autentic, impresionant prin sinceritatea lui, și tocmai de aceea piesa răspunde și azi unor sentimente nobile.

La Teatrul Mic, *Dezertorul* a dat naștere unui spectacol care se vede bine că e opera unui actor, un actor excepțional, aș zice eu, Ion Marinescu, dar nu un regizor.

Spectacolul are o cumințenie vecină cu fidelitatea, demnă de salutat, față de text, dar și o mare lipsă de strălucire.

În decorul Adrianei Leonescu, de un verism peste care se ridică poetic cortina înfățișînd Bucureștiul de altădată, joacă Jana Gorea, accentuînd poate prea mult pitorescul Coanei Casiope, Florina Luican, fără personalitate în Aretia, Jean Lorin Florescu, îngroșînd uneori pînă la caricatură pe Schwalbe, Nicolae Iirim, modest în Lică, Arcadie Donos, un autentic și savuros Herman.

Ritmul scade în cea de a doua parte, drama se consumă prea lent, finalul e nițel obositor, prin tocirea replicii într-o interpretare atît de puțin nuanțată. Și totuși, în acest spectacol care e, cum zice V. Rîpeanu, „perfectibil“, un rol, ceș al lui Silvestru Trandafir, este o creație care va deveni, cred, memorabilă. Actorul Boris Giornei, care, din păcate și nedrept, n-a fost solicitat să joace ar fi meritat atîta, a investit personajul cu atributele care-l făceau pe Călinescu să vadă în replicile sale o „adîncime nebănuită“.